

## АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ІНВЕСТУВАННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

### ANALYSIS OF INVESTMENT AND INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE

**Сьомченко В.В.**

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри обліку та оподаткування  
Запорізький національний університет

**Момот І.Д.**

студент,  
Запорізький національний університет

*У статті розглянуто поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» як основні фактори розвитку економіки, сформовані поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» та наведено приклади трактування понять «інвестиції» та «інвестиційна діяльність» різних вітчизняних та іноземних учених. Проаналізовано обсяги, структуру та питому вагу прямих іноземних та капітальних інвестицій в Україну за останні роки, а також розглянуто основні країни, які інвестують в Україну. Досліджено інвестиційну діяльність України за допомогою міжнародного індексу економічної свободи. Виокремлено головні негативні фактори, які заважають розвитку та активізації інвестиційної діяльності в Україні. Розроблено практичні рішення щодо поліпшення інвестиційного клімату на основі наявних умов з метою приваблення нових інвестиційних проектів та стимулювання інвестиційного процесу.*

**Ключові слова:** інвестиції, інвестиційна діяльність, капітальні інвестиції, прями іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, країна-інвестор.

*В статье рассмотрены понятия «инвестиции» и «инвестиционная деятельность» как главные факторы развития экономики, сформированы понятия «инвестиции» и «инвестиционная деятельность» и приведены примеры трактовки понятий «инвестиции» и «инвестиционная деятельность» различных отечественных и иностранных ученых. Проанализированы объемы, структура и доля прямых иностранных и капитальных инвестиций в Украину за последние годы, также рассмотрены основные страны, которые инвестируют в Украину. Исследована инвестиционная деятельность Украины с помощью международного индекса экономической свободы. Выделены главные негативные факторы, которые мешают развитию и активизации инвестиционной деятельности в Украине. Разработаны практические решения по улучшению инвестиционного климата на основе существующих условий с целью привлечения новых инвестиционных проектов и стимулирования инвестиционного процесса.*

**Ключевые слова:** инвестиции, инвестиционная деятельность, капитальные инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, страна-инвестор.

*The article deals with the concept of «investment» and «investment activity» as the main factors of economic development, the concepts of «investment» and «investment activity» are formed and examples of interpretation of the concepts of «investment» and «investment activity» of various domestic and foreign scientists are given. The volumes, structure and share of foreign direct and capital investments in Ukraine over recent years have been analyzed, as well as the main countries that invest in Ukraine. Investigated the investment activity of Ukraine with the help of the international index of economic freedom. The main negative factors that hamper the development and activation of investment activity in Ukraine are identified. Practical solutions have been developed to improve the investment climate based on existing conditions with the aim of attracting new investment projects and stimulating the investment process.*

**Key words:** investment, investment activity, capital investments, foreign direct investment, investment climate, investor country.

**Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі перед кожною країною постає питання, як залучити інвестиції та які фактори впливають на їх залу-

чення. Ці питання є завжди актуальними, незалежно від країн, які з ними стикаються. В Україні цій проблемі приділяється досить багато уваги, адже зараз виникає ще більша потреба залучення іноземних інвестицій. Результати дослі-

джень свідчать про те, що процеси економічного оновлення і зростання визначаються розмірами і структурою інвестицій, якістю та швидкістю їх здійснення. Навіть більше, дослідники фіксують, що без інвестиційних накопичень і відповідних матеріальних ресурсів в інвестуванні взагалі ніяких позитивних зрушень не відбувається. Без інвестицій неможливі сучасне створення капіталу, забезпечення конкурентоспроможності товаровиробників на зовнішніх і внутрішніх ринках. Інвестиційна діяльність, а також сукупність практичних дій з реалізації інвестицій є одним з основних засобів зростання національного доходу та національної економіки загалом.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спираються автори. Питанням інвестування присвячені роботи провідних вітчизняних учених: І.А. Бланка, С.В. Буряка, В.В. Бочарова, М.П. Денисенка, С.В. Мочерного, А.А. Пересади, А.М. Поддєрьогіна, Н.О. Татаренка, В.Г. Федоренка, А.Е. Фукса, А.В. Череп та багатьох інших. Серед праць зарубіжних учених, які досліджували проблеми теорії інвестування, заслуговують уваги праці Л.Дж. Гітмана, М.Д. Джонка, В. Шарпа, М. Портера та інших.

Так, В.В. Бочаров вважає, що «інвестиції виражають усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які спрямовуються в об'єкти підприємницької діяльності, в результаті яких формується прибуток (дохід) або досягається інший корисний ефект» [1].

За визначенням В.Г. Федоренка та В.Б. Захочая, інвестиції – це «всі види цінностей, які вкладаються в об'єкти інвестиційної діяльності на території тієї чи іншої країни» [2].

На думку Л.Н. Павлової, «іноземні інвестиції являють собою всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку» [3].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є розгляд теоретичних основ інвестицій, аналіз обсягів інвестування та інвестиційної діяльності в Україні, вивчення структури капітальних інвестицій за видами економічної діяльності та встановлення головних негативних чинників впливу на інвестиційну діяльність і шляхи покращення інвестиційного клімату в країні.

**Виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Термін «інвестиції» в нашій країні використовується досить часто та є багатограним. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та всіх інших видів діяльності» [4]. З фінансового погляду, це всі види активів, що вкладаються в господарчу діяльність з метою отримання доходу.

Поняття «інвестиційна діяльність» напряму пов'язане з терміном «інвестиції». Дослідивши трактування багатьох учених, можна сформулювати таке визначення: інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Аби провести аналіз сучасної інвестиційної діяльності в Україні, потрібно дослідити найбільш впливові показники. Насамперед це прямі іноземні інвестиції. З наведеного рис. 1 видно, що приплив інвестицій протягом останніх чотирьох років сильно впав порівняно з 2014 роком. За останні три роки обсяг прямих іноземних інвестицій майже не змінився. Так, станом на 01.01.2018 р. прямих іноземних інвестицій надійшло в Україну всього на 3 млрд. дол. більше, ніж станом на 01.01.2016 р, та на 1,6 млрд. дол. більше, ніж на станом 01.01.2017 р. Причинами такого стану є продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України.

Незважаючи на зменшення обсягів інвестицій, багато країн-інвесторів все ж залишаються

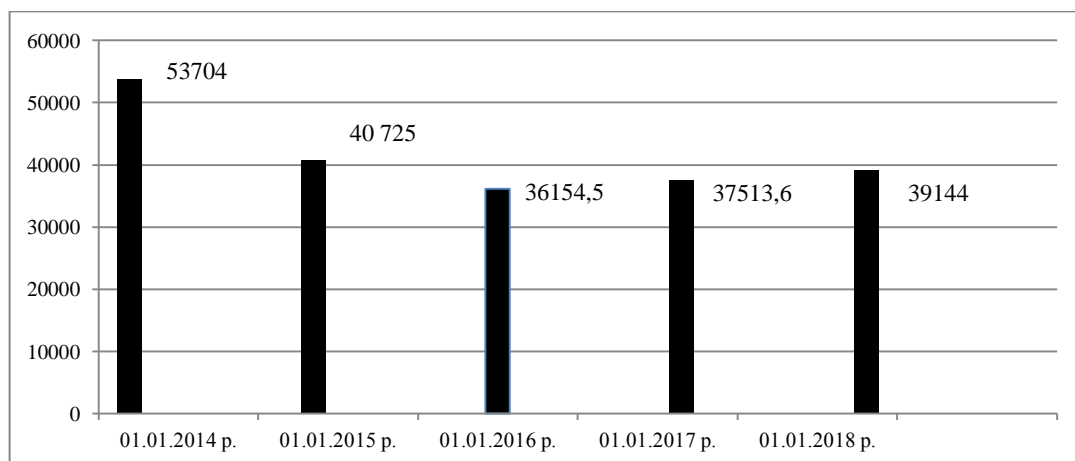


Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну, млрд. дол.

Джерело: складено автором на основі [5]

на нашому ринку. Але є великий нюанс: в Україну надходить велика частка інвестицій з країн офшорів. Це означає, що українські бізнесмени, приховуючи свої статки в Україні, відхиляючись від сплати податків, вкладають гроші під виглядом іноземних інвестицій.

Аналізуючи дані рис. 2, бачимо, що минулого року найбільше грошей в Україну вклав Кіпр. На цю країну припало 27% всіх інвестицій, або 506 млн. дол. Трохи менше вклала Росія – 395,9 млн. дол., Нідерланди – 262,5 млн. дол., Велика Британія – 211,7 млн. дол., а Німеччина – 119,3 млн. дол. Щороку український уряд намагається знаходити нових партнерів, і вже зараз можемо чути про нові угоди з Китаєм (побудова четвертої лінії метро у Києві), Саудівською Аравією (домовленість про збільшення обсягів інвестування вдвічі у сільське господарство) та Японією (фінансова допомога з 2014 року та реалізація проектів у сфері інфраструктури).

Нерозвиненість фондового ринку в Україні спричиняє те, що більшість інвестицій здійснюється у капітальній, а не у фінансовій формі. Тому варто більш детально розглянути склад та структуру капітальних інвестицій у національну економіку за останні роки у найбільшій сфері економіки.

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій (табл. 1), можна побачити, що найбільшу питому вагу займають вкладення у промисловість (32,0%). Частка капіталовкладень у промисловість зростає кожного року так само активно, як і вкладання в державне управління й оборону (на 46,7% більше, ніж у 2016 році) та сільське господарство загалом (на 27,2 % більше, ніж у 2016 році).

На основі даних, наведених у таблиці 1, можна дійти висновку, що є істотні зрушення у структурі капітальних інвестицій за видами

економічної діяльності, а саме сільське господарство, промисловість, транспорт, операції з нерухомим майном та оборона. Таким чином, сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні може вважатися відносно стабільним, проте за останні роки вагомим зрушень у напрямі масштабного її розширення не відбулося. Причиною такої ситуації є несприятливий інвестиційний клімат в країні. Це, зокрема: нестабільність нормативно-правової бази; постійні коливання курсу національної грошової одиниці; політична нестабільність, недостатність внутрішніх ресурсів та заощаджень, незначним обміном управлінським досвідом, сучасними технологіями.

Завдяки різним міжнародним рейтингам проаналізуємо інвестиційний клімат в країні. Для початку розглянемо рейтинг України за індексом економічної свободи Heritage Foundation, який оцінює рівень лібералізації взаємодії держави. За цим рейтингом Україна належить до економічно невеликих деспотичних держав, де економічна свобода обмежується та є репресивною. В Україні високими є тільки три складники індексу – індекс свободи торгівлі, індекс регулювання цін та індекс податкового навантаження. Натомість інші складники індексу є значно нижчими. В Україні низький рівень захисту прав власності та поширена корупція, яка не спонукає відкривати бізнес. Фінансовий сектор є слабким та нерозвиненим, з активним втручанням держави в діяльність фінансових установ. В основному розвиваються банківські установи, натомість небанківська частина фінансового сектору тільки в останні роки почала повільно розвиватися. Загалом за індексом економічної свободи Україна не є досить привабливою для інвесторів державою, адже економічні свободи перебувають на дуже низькому рівні, що значно погіршує інвестиційний клімат країни.

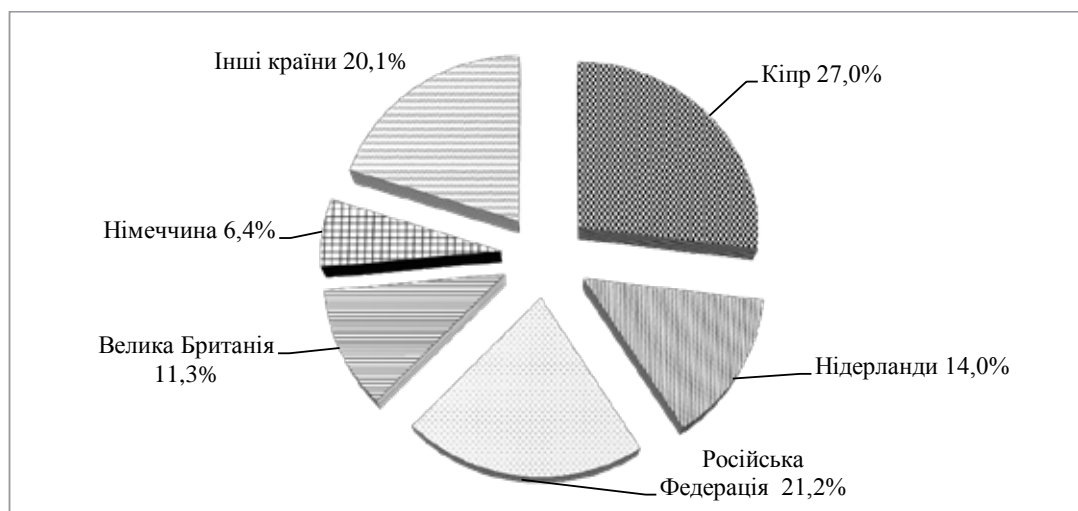


Рис. 2. Обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій за країнами-інвесторами у 2017 р.

Джерело складено автором на основі [6]

Таблиця 1

**Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2015–2017 рр.**

Назва	2015		2016		2017	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Сільське, лісове та рибне господарство	30154,7	11,0	50484	14,1	64243,3	14,3
Промисловість	87656	32,1	117753,6	32,8	143300	32,0
Будівництво	43463,7	15,9	44444	12,4	52176,2	11,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	20662,9	7,6	29956,8	8,3	33664,8	7,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	18704	6,8	25107,8	7,0	37943,5	8,5
Тимчасове розміщування й організація харчування	1393,1	0,5	1477,9	0,4	2133,5	0,5
Інформація та телекомунікації	22975	8,4	15651,2	4,4	18395,2	4,1
Фінансова та страхова діяльність	6448	2,4	7678,7	2,1	8055,3	1,8
Операції з нерухомим майном	11899	4,4	19665	5,5	22505,6	5,0
Професійна, наукова та технічна діяльність	4065,2	1,5	6579,4	1,8	7965,3	1,8
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6535,2	2,4	10009,2	2,8	12747,3	2,8
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	13942,4	5,1	22380,8	6,2	32843,9	7,3
Освіта	1540,1	0,6	2257,3	0,6	3492,5	0,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2367,2	0,9	4479	1,2	6708,3	1,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1044,3	0,4	969,9	0,3	1649,2	0,4
Інші	265,6	0,1	321,5	0,1	637,6	0,1
Всього	273116,4	100,0	359216,1	100,0	448461,5	100,0

Джерело складено автором на основі [7]

Таблиця 2

**Індекс економічної свободи України**

Показники	2005	2010	2015
Зміна реального ВВП % (рік до року)	3,00	4,10	-10,8
Індекс споживчих цін (у середньому на рік)%	13,5	9,4	50,3
Співвідношення сальдо рахунку поточних операцій до ВВП %	2,94	-2,14	-0,1
Зміна середньорічного обмінного курсу грн./дол. США (рік до року) %	-3,66	1,85	103,5
Зростання прямих іноземних інвестицій в Україну (рік до року) %	340,28	24,86	900,3
Баланс зведеного бюджету до ВВП %	-1,8	-6,0	-6,8

Джерело: складено автором на основі [8]

Однак, незважаючи на вказані негативні фактори, що стримують процес збільшення обсягів інвестицій та формують високий ризик для інвесторів, Україна залишається інвестиційно привабливим регіоном як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів. Зокрема, на думку А.В. Череп та О.В. Топчанюк, для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним нині є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [3]:

Аби досягти успіху та зрушити з місця, потрібно вже зараз робити серйозні кроки. На

нашу думку, перед урядом постає надзвичайно важливе завдання – не просто забезпечити залучення того чи іншого іноземного інвестора в Україну, а створити максимально привабливі умови ведення бізнесу, які є запорукою інвестиційної привабливості економіки. Причому ці інвестиції повинні не консервувати технологічну відсталість та сировинний характер економіки, а дати Україні можливість перетворитися на сучасну технологічно розвинуту державу.

Ви рішення завдання щодо процесу поживлення залучення інвестицій поділяють на три частини [9].

1. Середовище. Формування середовища охоплює цілу низку завдань. Це, зокрема: демонополізація, максимально широка, прозора при-



ватизація, справедлива судова та ефективна правоохоронна система, захист прав інвесторів та кредиторів, швидке і якісне виконання судових рішень, максимальна прозорість використання бюджетних коштів, сприятлива для інвестицій податкова система, зниження фіскального відсотка ВВП, відповідна грошово-кредитна політика Нацбанку.

Зрозуміло, що це не миттєвий процес. Потрібно підтримувати вже заданий темп реформування, який відзначають партнери України, а саме МВФ, США та ЄС. Кількість та якість цих реформ приведе до переходу в якісно іншу систему відносин у державі. Чим швидше та радикальніше проходять зміни, тим швидше ми почнемо відчувати позитивні результати.

2. Куди інвестувати та навіщо. Ми маємо користуватися своїми перевагами, в тому числі географічним розташуванням, виходити з адміністративно-територіальних, природно-кліматичних реалій, ментальних особливостей, рівня освіти й науки, зробити стрибок з третього та четвертого технологічного укладів у п'ятий і шостий (епохи штучного інтелекту, телекомунікацій і нанотехнологій). Саме від уряду залежить створення умов, які б на першому етапі стимулювали залучення інвестицій у малий та середній бізнес, який стане рушійною силою для подальшого розгортання серійного та масового виробництва в Україні.

3. Інструментарій. Розуміючи, які потрібні передумови для залучення інвестицій і знаючи, куди вони мають спрямовуватися, можна окреслити й інструменти їх залучення. Створення максимально сприятливих умов ведення бізнесу в будь-якому куточку України – це і є неодмінна умова інвестиційної привабливості України.

Замість кількох неефективних державних банків необхідно створити Банк розвитку (БР), який працюватиме за принципами Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Можливо, до речі, запросити у співзасновники

БР той самий ЄБРР та Міжнародну фінансову корпорацію Світового банку.

БР, як і ЄБРР, має залучати довгострокові ресурси на міжнародних фінансових ринках, від Нацбанку та уряду. А потім надавати рефінансування комерційним банкам, але під їхню повну відповідальність за цільове використання кредитів, їх забезпеченість та зворотність. Участь такого банку була б важливою в державних програмах надання комерційними банками довгострокових кредитів населенню під реалізацію заходів енергозбереження, у державно-приватних партнерствах та угодах концесії.

Також уряд має на рівні бюджетної політики стимулювати розвиток малого й середнього бізнесу та інвестиції в конкретні види виробництв [9].

**Висновки** з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, із усього вищезазначеного можна стверджувати, що основним негативним чинником розвитку економіки є фінансово-економічна нестабільність в Україні, починаючи з 2014 року, що привела до уповільнення інвестиційних процесів.

Аналізуючи обсяги іноземних інвестицій в економіку країни, визначивши основні країни-інвестори, можна стверджувати, що інвестиційний потенціал України потребує поступового позбавлення негативних явищ в економічній та політичній діяльності країни. Наявна ситуація впливає на розміри інвестицій і на кількість країн-інвесторів, однак для виходу з кризи є необхідність залучення довгострокових інвестицій.

Всі розглянуті проблеми щодо інвестування в Україні значно впливають на загальний стан інвестиційного клімату держави. Тому виникає необхідність системного виявлення основних тенденцій погіршення інвестиційного клімату та пошуку можливих шляхів формування сприятливого інвестиційного клімату національної економіки.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент. Санкт-Петербург, 2000. 160 с.
2. Захожай В.Б., Федоренко В.Г. Страховой та інвестиційний менеджмент. Москва. МАУП, 2002. 344 с.
3. Павлова Л.Н. Финанси підприємств : підручник для вузів. Москва. ЮНІТІ, 1998. 639 с.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. № 1560-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. (в редакції від 09.11.2013 року на підставі документу 639-19).
5. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за 2017 рік. URL: <http://ukraine.web2ua.com/obsjagi-prjamih-inozemnih-investicij-v-ukrajinu-za-2017-rik-zrosli-na-4-3-2805/> (дата звернення: 14.10.2018).
6. Найбільші інвестори України. Финанси України. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/414234/chetvirka-najbilshyh-krajin-investoriv-v-ekonomiku-ukrajiny-derzhstat> (дата звернення: 13.10.2018).
7. Структура капітальних інвестицій. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: [http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd\\_rik/ibd\\_u/ki\\_rik\\_u\\_e\\_bez.htm](http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/ibd_rik/ibd_u/ki_rik_u_e_bez.htm) (дата звернення: 13.10.2018).
8. Показники економічної свободи України. Науковий блог. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2015/> (дата звернення: 12.10.2018).
9. Череп А.В., Топчанюк О.В. Інвестиційний клімат України і шляхи його покращення. Економіка. Финанси. Право. 2016. № 1. С. 7–11.
10. Як привабити інвесторів в Україну. Газета.юа. URL: <https://gazeta.ua/blog/49249/ak-privabiti-investoriv-v-ukrajinu>. (дата звернення: 12.10.2018).